

Vladimir Mihić¹
Bojana Filipović

Odsek za psihologiju,
 Filozofski fakultet,
 Univerzitet u Novom
 Sadu

POVEZANOST PODELE POSLA I STAVA PREMA RODNIM ULOGAMA SA ZADOVOLJSTVOM BRAKOM ZAPOSLENIH SUPRUŽNIKA²

Prikazano istraživanje je imalo za cilj ispitivanje bračnog zadovoljstva u kontekstu podele posla u okviru porodice. Ispitane su razlike u bračnom zadovoljstvu partnera u zavisnosti od podele posla u domaćinstvu i stavova bračnih partnera prema rodnim ulogama. U istraživanju je učestvovalo 446 ispitanika, odnosno 223 partnera iz brakova u kojima oba supružnika imaju zaposlenje. Bračno zadovoljstvo je mereno jednim ajetom sa devet nivoa zadovoljstva. Skalom Podele posla u kući su ispitivane tri vrste posla koje se obavljaju u okviru porodice, a to su rutinski i povremeni poslovi vezani za održavanje doma i posao koji podrazumeva brigu o deci. Stavovi prema rodnim ulogama mereni su skalom Stavovi prema rodnim ulogama (ATGR). Rezultati ukazuju na veće bračno zadovoljstvo osoba muškog roda. Uočava se tradicionalna podela posla. Žene obavljaju više rutinskih poslova, dok muškarci obavljaju više povremenih poslova. Briga o deci i dalje u najvećoj meri pripada majkama. Suprotno načinu na koji dele posao, ispitanici većinom imaju egalitarne stavove. Oni smatraju da bi oba partnera trebalo da imaju jednaka prava, obaveze i odgovornosti. Osobe ženskog pola imaju egalitarnije stavove u odnosu na svoje partnere. Na kraju, egalitarni stavovi, kao i ređe obavljanje rutinskih poslova pokazali su se kao značajni korelati bračnog zadovoljstva.

Ključne reči: zadovoljstvo brakom, podela posla u kući, stav prema rodnim ulogama

¹ Adresa autora:
 mihic@ff.uns.ac.rs

Primljeno: 13.10.2012.
 Primljena korekcija:
 04.12.2012.
 Prihvaćeno za štampu:
 07.12.2012.

² Istraživanje je delom sprovedeno u okviru hrvatsko-srpskog bilateralnog projekta "Expressing love in marriage: age, gender and cultural differences" finansiranog od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Uvod

Svedoci smo činjenice da održavanje bračnog odnosa u današnje vreme sa sobom nosi ogroman broj poteškoća i, što je još ozbiljnije, ishod bračne veze postaje sve manje izvestan. Problem porasta razvedenih brakova zauzima sve veću pažnju naučne javnosti. Istraživanja zavoda za statistiku pokazuju da je broj sklopljenih brakova u stalnom padu, dok je broj razvedenih brakova u stalnom porastu i u 2010. godini iznosio je blizu 20% (Kocić, Milić, Radovanović i Gajović, 2008). Razvod braka se događa pod uticajem velikog broja faktora od kojih je jedan, a verovatno i najbitniji, izostanak bračnog zadovoljstva (Fan & Lusi, 2004; Fowers, Montel, & Olson, 1996; Hirschberger, Srivastava, Marsh, Pape Cowan, & Cowan, 2009; Kelley & Conley, 1987). Naučna literatura je više nego ikada preplavljena različitim radovima koji pokušavaju da istraže različite faktore koji doprinose bračnom zadovoljstvu, ljubavi među partnerima, kvalitetu veze i bračnoj stabilnosti. Sticanje znanja o pomenutim temama ima za cilj upravo očuvanje partnerskog odnosa u kojem su oba partnera zadovoljna tom relacijom i koji doprinosi sveukupnom blagostanju tih osoba.

Iz svega pomenutog nameće se potreba za dodatnim, kvalitetnim istraživanjima bračnih relacija kako bi se što bolje razumeli svi problemi i poteškoće sa kojima se bračni parovi susreću. Važno je empirijski potvrditi koji su to faktori ključni za održavanje pomenute relacije, kao i koji su to faktori koji ovu relaciju ugrožavaju. Razumevanje problema omogućava razvoj brojnih preventivnih, savetodavnih i terapijskih programa koji bi omogućili pojedincima i parovima sticanje različitih veština i sposobnosti koje bi doprinele kvalitetu bračnog odnosa a samim tim i njegovom održavanju.

Kada govorimo o braku i svim faktorima koji na njega utiču, u stvari, najčešće, govorimo o faktorima koji doprinose kvalitetu bračne relacije. Kvalitet bračne relacije se definiše na različite načine. Najpre se definisao kao zadovoljstvo partnera u braku (Hawkins, 1968, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2005). U tom smislu je ključan subjektivan osećaj partnera, njihova sreća i zadovoljstvo koje doživljavaju povodom bliske veze sa svojim partnerom. Kao kritika pomenutog nastaje drugi pristup koji bračni kvalitet definiše kao međusobnu prilagođenost bračnih partnera (Spanier, 1976). I ovaj pristup ima svojih nedostataka, kao najveća zamerka navodi se heterogenost ovog konstrukta, kao i brojni činioci koji su sa njim povezani. Treći pristup podrazumeva procenu kvaliteta partnerskih odnosa od strane partnera (Glenn, 1990; Norton, 1983; Trost, 1985). Partneri mogu da procenjuju jedinstveni konstrukt, ili nekoliko subfaktora kao što su kvalitet komunikacije, seksualno ponašanje, donošenje odluka i slično (Čudina-Obradović i Obradović, 2005). U ovom radu, najbliže smo poslednjem pristupu po kojem se bračno zadovoljstvo vidi kao subjektivna procena zadovoljstva brakom u celini od strane oba partnera.

Rodne razlike u bračnom zadovoljstvu

Kada je bračno zadovoljstvo u pitanju, dosadašnja istraživanja najčešće pokazuju veće bračno zadovoljstvo muškaraca nego žena (Fowers, 1991, prema Clements, Cordova, Markman, & Laurenceau, 1997). Neka druga istraživanja pokazuju suprotne rezultate. Longitudinalna studija, sprovedena na 7000 parova u Americi pokazuje da su žene te koje su zadovoljnije brakom (Clements et al., 1997). Ovako oprečne rezultate autori pomenute studije objašnjavaju različitom percepcijom bračnog zadovoljstva među polovima. Različiti rezultati se dobijaju u zavisnosti od toga kako je ova varijabla operacionalizovana. Čini se da u istraživanjima gde se ispitanici pitaju jedno pitanje, tj da iznesu uopšteni stav povodom bračnog zadovoljstva muškarci postižu više rezultate. Za žene je bračno zadovoljstvo kompleksniji pojam, te ukoliko se konstrukt razloži na nekoliko kriterijuma žene izveštavaju o većem bračnom zadovoljstvu.

Efekte zaposlenja supružnika

Prema mišljenju Čudine-Obradović i Obradović (2005), za kvalitet bračne relacije a samim tim i za bračno zadovoljstvo gotovo ključnu ulogu imaju bračni procesi. U bračne procese se ubraja ljubav među partnerima, veštine komuniciranja, seksualno zadovoljstvo, podela kućnih poslova, interakcija među partnerima, partnerska podrška i međupartnersko zlostavljanje.

Kada govorimo o efektima posla koji osoba radi, razlikujemo dve vrste ovih poslova. Sa jedne strane, to je plaćeni posao, koji najčešće podrazumeva bavljenje profesijom za koju se osoba obrazovala, a, sa druge, neplaćeni posao, koji podrazumeva različite kućne poslove (Čudina-Obradović i Obradović, 2005). Ove dve grupe poslova se razlikuju u mnogim aspektima. Kućni poslovi su rutinski, najčešće ih okolina ne primećuje, samim tim i ne vrednuje, a pojedincu, najčešće, ne donose zadovoljstvo i ne utiču na doživljaj samoeфикаsnosti. Sa druge strane plaćeni poslovi omogućavaju dalje napredovanje, usavršavanje, povezani su sa ugledom i statusom osobe, i često su izvor zadovoljstva. Dakle, iako su i jedna i druga grupa poslova neophodni za život porodice, oni nemaju jednake vrednosti kako za pojedinca, tako ni za kompletno društvo. Prva grupa poslova tradicionalno pripada muškarcu, dok druga grupa pripada ženi. Postoje porodice u kojima i muškarci obavljaju određeni deo poslova vezan za organizaciju domaćinstva, međutim ti poslovi su samo povremeni, oduzimaju manje vremena i osoba sama odlučuje u kom trenutku će ih obaviti (Bartolac, 2010). U ovu grupu spadaju poslovi kao što su plaćanje računa, sitne popravke po kući i slično. Ostali članovi porodice ne zavise od pomenutih aktivnosti, te je i njihovo izvršavanje povezano sa manjom količinom stresa. Grupa poslova koju obavlja žena direktno utiču na

ostatak porodice i neophodno je da se oni obavljaju svakodnevno. U ovu grupu poslova spadaju pripremanje hrane, održavanje čistoće životnog prostora, pranje veša, kupovina prehrambenih namirnica. Za percepciju pravednosti u podeli posla među partnerima važnija je ova grupa poslova. Ravnopravna raspodela je naročito povezana sa zadovoljstvom žene (Bartley, Blanton, & Gilliard, 2005; Rogers & Amato, 2000).

Perspektiva rodnih razlika

Danas se u literaturi pod rodnim ulogama podrazumevaju kulturološki i socijalno propisani oblici ponašanja koji se smatraju tipičnim za muškarce i žene, a prevashodno se zasnivaju na rodnim razlikama (Bartley et al., 2005). Teoretičari ove oblasti naglašavaju razliku između pola i roda, pri čemu pol ima biološke determinante i sa njim se svaka jedinka rađa dok rod nastaje pod uticajem socijalizacije. Svaka društvena zajednica ima formirane zahteve i očekivanja od osobe u zavisnosti od toga kojem polu pripada. Bandura naglašava tri osnovna oblika putem kojih društvo utiče na formiranje roda, a to su socijalno modelovanje, iskustva sa evaluativnim socijalnim reakcijama na ponašanja pripisana polu i direktno tutorstvo ili podučavanje (Bussay & Bandura, 2004). Okolina pruža primer kako treba da se ponaša osoba određenog pola. Ona istovremeno evaluira i reaguje pozitivno na ponašanja koja su u skladu sa polom i negativno na ponašanja koja nisu u skladu sa polom. Istraživanja pokazuju da još od rođenja roditelji percipiraju svoju decu u skladu sa polom. Iako nije bilo razlika na APGAR skorovima dece, roditelji devojčice procenjuju kao manje i krhkije, dok dečake procenjuju kao jače i koordisanije. Takođe, očevi su ti koji intenzivnije reaguju na ponašanja koja nisu u skladu sa polom, kao što je igranje dečaka sa lutkama (Rubin, Provenzano, & Luria, 1974). Ovi nalazi govore o izraženijim rodnim ulogama kod muškarca, kao i većim potrebama da se one održe. U prilog ovim podacima govore istraživanja koja ukazuju na tradicionalnije stavove muškaraca prema rodnim ulogama u odnosu na žene. Dugo je tendencija društva bila razdvajanje tipično muškog i tipično ženskog ponašanja, potencirajući na femininim karakteristikama žena i maskulinim karakteristikama muškaraca. Tek se 1974. godine, u radovima Bemove, androginost, odnosno razvijenost karakteristika svojstvenim i muškom i ženskom polu, vidi kao prednost. Androginost se prepoznaje kao bolja prilagođenost zahtevima različitih situacija. Vodeći se idejom Bemove, oslobađanje od rodno tipiziranih ponašanja predstavljalo bi zapravo jedan od oblika adaptacije. U tom slučaju bi porodica različite odluke donosila vodeći se principom funkcionalnosti. Ukoliko su na primer, oba partnera zaposlena, partner sa manjom platom bi uzimao porodiljsko odsustvo nezavisno od toga da li se radi o majci ili ocu, dok bi partner sa nižom platom ostajao kući sa decom.

Izučavanje podele posla i rodni uloga je postalo naročito aktuelno poslednjih decenija kada je rodna uloga žene doživela intenzivne promene. Ranije su se većinom žene bavile isključivo kućnim poslovima dok danas većina ljudi smatra da bi i žena trebalo da bude stalno zaposlena van porodice (Kamenov, Jelić, Tadinac, & Hromatko, 2007). U tom smislu, razlikujemo tradicionalne i egalitarne stavove prema rodnim ulogama. Tradicionalni stavovi podrazumevaju velike razlike u vrsti posla koji treba da obavljaju muškarci i žene. Pristalice ovakve porodične organizacije smatraju da je ponašanje osoba u skladu sa rodnim ulogama najparasimoničniji oblik funkcionisanja. Osobe koje imaju tradicionalne stavove prema rodnim ulogama smatraju da ovako organizovana porodica ima najveću verovatnoću opstanka.

Suprotno ovim očekivanjima o rodnim ulogama, osobe sa egalitarnim stavovima smatraju da ne treba da postoji podela na muške i ženske poslove, i da oba pola mogu jednako dobro da rade različite stvari. Štaviše, teorija socijalne razmene (Levinger, 1982; Nye, 1979) i Teorija jednakosti (Wilcox & Nock, 2006) naglašavaju neophodnost egalitarnosti za stabilnost i bračno zadovoljstvo. Napredovanjem žena u poslovnom smislu, sve veća zaposlenost, napredovanje u karijeri i obrazovanju zahteva izvesne promene i rodni uloga. Vodeći se idejom ravnopravnosti, odnos pomenutih varijabli bi trebao da bude recipročan. Kako žena preuzima poslove koji se tradicionalno smatraju muškim, odnosno delom rodne uloge muškarca, tako bi trebao da se smanjuje njen udeo u obavljanju poslova koji se smatraju tipično ženskim i muškarci bi trebalo da preuzimaju deo tih poslova. To bi značilo da žene imaju sve veći udeo u materijalnom zbrinjavanju porodice, a da muškarci sve više učestvuju u kućnim poslovima i poslovima vezanim za brigu o deci. Ipak, empirijski podaci pokazuju da do tih promena još uvek nije došlo u potpunosti. U realnosti, iako zaposlene van kuće, žene i dalje obavljaju najveći deo kućnih poslova. Ovakva pozicija zahteva stalna balansiranja između posla i porodice, što za posledicu ima velike količine stresa (Jugović, 2004). Najveći broj žena je u nekoj vrsti prelaznog perioda u kojem sa jedne strane u poslovnom svetu postaju sve egalitarnije, dok sa druge strane postoje snažna tradicionalna očekivanja od rodne uloge koje one nastoje da opravdaju u porodici. Veliki značaj rodni uloga kada je podela posla u pitanju potvrđuje i istraživanje sprovedeno na 139 bračnih parova sa relativno ujednačenim profesionalnim statusima (Biernat & Wortman, 1991). Rezultati pokazuju da je veći materijalni dohodak žena povezan sa uverenjem samih žena da lošije obavljaju svoju ulogu supruge i majke. Njihovi muževi su takođe bili nezadovoljni načinom na koji ispunjavaju svoju ulogu. Muškarci koji su više zarađivali su bili i zadovoljniji obavljanjem svoje uloge. Takođe, žene iz porodica u kojima je muškarac preuzimao veću brigu o deci doživljavaju sebe kao loše majke (Biernat & Wortman, 1991). Rezultati istraživanja pokazuju da recipročan odnos plaćenog posla i posla vezanog za brigu o domaćinstvu ne proizvodi zadovoljstvo partnera ukoliko nije u skladu sa rodnim ulogama. Uspešnost u jednoj oblasti ima za posledicu manju uspešnost u drugoj. Žene koje su bile uspešnije u karijeri morale su deo kućnih poslova da prepuste svojim muževima, što je za

posledicu imalo njihovo nezadovoljstvo svojom ulogom. Iz svega navedenog vidi se snažan uticaj rodnih uloga uprkos velikim promena na tržištu rada kada su žene u pitanju i sve većeg broja ljudi sa egalitarnijim stavovima kod oba pola.

Na kraju, i teorija i istraživanja pokazuju da stav prema rodnim ulogama u velikoj meri utiče na povezanost bračno zadovoljstva i podele posla. Teorija socijalne razmene naglašava značaj jednakosti za bračno zadovoljstvo, međutim, kao što je nekoliko puta pomenuto, radi se o subjektivnoj proceni jednakosti, koja ne podrazumeva obavljanje istog posla od strane oba pola. Žena sa izrazito tradicionalnim stavovima će imati doživljaj jednakosti ukoliko ona sama obavlja sve kućne poslove i samostalno vodi brigu o detetu, dok njen muž brine o materijalnoj egzistenciji porodice. Ovako organizovan par može biti zadovoljan organizacijom porodičnog života i brakom (Lennon & Rosenfield, 1994). Nezadovoljstvo brakom bi se takođe pojavilo kod osoba ženskog pola sa egalitarnim stavovima koja samostalno obavlja sve kućne poslove, i kod muškarca koji uprkos uverenju da i žena treba da pomogne u finansijskom zbrinjavanju porodice, radi to sam. Dakle, prema sve do sada rečenom, za bračno zadovoljstvo je važna usklađenost stavova o rodnim ulogama i organizacije posla, a ne konkretna podela i količina posla koja se obavlja.

Problem ovog istraživanja jeste utvrditi da li postoje razlike u bračnom zadovoljstvu i stavovima prema rodnim ulogama, kao i frekvenci obavljanja kućnih poslova i posla koji podrazumeva brigu o deci u odnosu na pol. Pored toga, cilj istraživanja jeste i proceniti povezanost bračnog zadovoljstva partnera sa podelom posla u domaćinstvu i stavovima bračnih partnera prema rodnim ulogama.

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovalo 223 bračna para, odnosno 446 ispitanika. Dužina braka se kreće od 2 meseca do 55 godina, pri čemu prosečna vrednost iznosi 14.5 godina. Jedan od kriterijuma za odabir uzorka jeste da oba partnera budu zaposlena. Uzorak je sakupljen na teritoriji Srbije. Korišćen je prigodni uzorak, a sa svakim od partnera je rađeno posebno, tako da je osigurana anonimnost. Starost ispitanika varira od 20 do 81 godine, pri čemu je prosečna starost 39 godina. Najveći procenat ispitanika ima završenu srednju školu (54.7%) dok je jedna četvrtina fakultetski obrazovana. Najveći broj ispitanika ima decu (78%) dok je 22% bez dece.

Instrumenti

U istraživanju su korišćena dva instrumenta. Prvi je skala Podele posla u kući (Huston, 2011) koja se sastoji iz dva dela. Prvi deo skale odnosi se na podelu posla vezanog za održavanje domaćinstva. Ovaj deo skale sadrži 26 ajtema. Ispitanik treba da proceni koliko često u toku nedelju dana obavlja ponuđene poslove samostalno, bez partnera. Na sedmostepenoj skali se nalaze ponuđene opcije: 1 - nijednom; 2 - jednom; 3 - dva puta (u toku nedelje); 4 - skoro svaki drugi dan; 5 - svaki dan; 6 - dva puta dnevno; 7 - više od dva puta dnevno. Za potrebe ovog istraživanja, a na osnovu ključa, izračunata su dva skora: skor za rutinske poslove i skor za povremene poslove. Pouzdanost skale rutinskih poslova, izražena Kronbahovim koeficijentom, iznosi $\alpha = .88$ dok za skalu povremenih poslova Kronbahov alfa koeficijent iznosi $\alpha = .73$. Drugi deo skale sadrži 10 ajtema vezanih za brigu o deci, a način odgovaranja je isti kao i u prvom delu skale. Pouzdanost za ovaj deo instrumenta iznosi $\alpha = .85$.

Druga skala je namenjena merenju stava prema rodnim ulogama (Stavovi prema rodnim ulogama - ATGR; Kamenov, Jelić i Jugović, 2009, neobjavljen rad) i sastoji se iz 12 ajtema za koje ispitanici izražavaju stepen slaganja na sedmostepenoj skali. Veći skor na pomenutoj varijabli ukazuje na tradicionalnije stavove prema rodnim ulogama, a niži na egalitarnije. Na postojećem uzorku skala pokazuje zadovoljavajuću pouzdanost, $\alpha = .85$.

Postupak

Podaci su prikupljeni u periodu oktobra 2010. godine do januara 2011. na teritoriji Republike Srbije. Podatke su prikupili studenti psihologije sa Odseka za psihologiju Filozofskog fakulteta iz Novog Sada, edukovani za rad na ovom istraživanju. Svaki od partnera je dobio odgovarajuću verziju upitnika (za muškarce ili žene) i ispunjavao upitnik samostalno, bez prisustva bračnog partnera.

Rezultati

Rodne razlike u zadovoljstvu brakom, obavljanju kućnih poslova i stavovima prema rodnim ulogama

Prvi cilj ovog istraživanja bio je proveriti razlike u bračnom zadovoljstvu između muškaraca i žena i ovi rezultati pokazuju da su muškarci značajno zadovoljniji svojim brakom ($M_m = 7.89$, $M_{\bar{z}} = 7.49$, $t(441) = 5.06$, $p < .001$), iako je uočljivo da je bračno zadovoljstvo visoko za oba supružnika.

Naredni cilj bio je vezan za frekvencu obavljanja kućnih poslova, pa smo, na početku, pokušali da utvrdimo koji su najkarakterističniji poslovi koje obavljaju muškarci i žene unutar svoje porodice. U Tabeli 1, prikazane su aritmetičke sredine učestalosti obavljanja pojedinih aktivnosti za ajteme u okviru skale podele posla, posebno za muški i ženski pol. Žene u proseku najčešće peru suđe i pripremaju obrok, dok su za muškarce to odlazak u prodavnicu i iznošenje smeća.

Kako je već napomenuto, skala podele kućnih poslova meri dve grupe poslova, to su rutinski poslovi i povremeni poslovi. Kako smo i očekivali, rezultati pokazuju da žene obavljaju više rutinskih poslova ($M_m = 22.94$, $M_ž = 40.13$, $t(441) = -17.19$, $p < .001$), dok muškarci obavljaju više povremenih poslova ($M_m = 21.99$, $M_ž = 19.06$, $t(443) = 4.61$, $p < .001$).

Na kraju, dobijene su međupolne razlike i kada je podela posla koja podrazumeva brigu o deci u pitanju. I ovde su žene te koje obavljaju više posla ($t(396) = -3.31$, $p < .001$), a dobijeni nalaz je u skladu sa dosadašnjim istraživanjima i očekivanjima ovog rada.

Drugi cilj ovog istraživanja bio je utvrditi razlike u stavu prema rodnim ulogama u odnosu na pol. Rezultati ukazuju na značajne razlike u stavu prema rodnim ulogama u odnosu na pol. Očekivano, žene imaju egalitarnije stavove, mada razlika, iako statistički značajna, nije velika koliko bi se očekivalo ($M_m = 2.89$, $M_ž = 2.41$, $t(446) = 4.99$, $p < .001$). Na ovom mestu treba podsetiti da su u uzorak ušli samo zaposleni bračni partneri, te je i njihov stav prema rodnim ulogama (blago pomećen ka polu egalitarnosti) verovatno drugačiji od prosečnog bračnog para.

Predikcija bračnog zadovoljstva

Osnovni cilj našeg istraživanja bio je utvrđivanje potencijalnih korelata bračnog zadovoljstva iz domena podele posla u kući i stava prema rodnim ulogama. Kako Tabela 2 pokazuje, kada se govori o podeli posla u kući, mala, ali značajna korelacija dobijena je jedino između bračnog zadovoljstva i obavljanja rutinskih poslova. Dakle, osobe koje obavljaju više rutinskih poslova su manje zadovoljne brakom. Rezultati, suprotno ranijim istraživanjima, ukazuju na negativnu vezu između tradicionalnih stavova prema rodnim ulogama i bračnog zadovoljstva, odnosno, da su osobe koje imaju egalitarne stavove prema rodnim ulogama zadovoljnije brakom.

Tabela 1

Učestalost obavljanja kućnih poslova

	Muškarci	Žene
Odlazak u prodavnicu po namirnice	3.17	3.48
Obavljanje sitnih poslova izvan kuće	2.83	2.19
Uređenje kuće, premeštanje nameštaja	1.69	2.34
Peglanje	1.28	2.76
Briga o sobnim biljkama	1.35	2.39
Kupovina većih/skupih stvari	1.22	1.14
Nameštanje kreveta	2.55	3.87
Sitne popravke	2.39	1.44
Pranje rublja	1.25	3.69
Iznošenje smeća	2.90	2.72
Pranje,odnosno briga o automobilu	2.20	1.13
Kupovina odeće za mene	1.33	1.59
Izrada kućnog budžeta	1.75	1.97
Čišćenje kuće (usisavanje, brisanje prašine)	1.51	3.34
Košenje trave ili okopavanje bašte	1.43	1.21
Priprema obroka	2.17	4.38
Kupovina kućnih potrebstina	2.45	2.96
“Uradi sam” aktivnosti (postavljanje polica, krečenje, postavljanje slika)	1.66	1.29
Spremanje-stavljanje stvari na svoje mesto	2.31	3.77
Briga o kućnom ljubimcu	2.02	2.14
Pranje suđa	2.05	5.09
Rad u bašti (čupanje korenja, sađenje, uređivanje grmova)	1.40	1.31
Odlazak na pijacu	1.65	1.92
Plaćanje računa	1.76	1.64
Pečenje kolača i spremanje zimnice	1.16	2.07
Kupovina odeće za suprugu/supruga	1.14	1.44

Tabela 2
Korelati bračnog zadovoljstva

		Rutinski poslovi	Povremeni poslovi	Briga o deci	ATGR *
Bračno zadovoljstvo	<i>r</i>	-.146	.009	-.068	-.108
	<i>p</i>	.004	.857	.177	.033

*Stav prema rodnim ulogama (Attitudes toward gender roles)

Kako bi se proverila osnovna pretpostavka o vezi stava prema rodnim ulogama i sve tri vrste posla sa bračnim zadovoljstvom, urađena je hijerarhijska regresiona analiza u dva koraka. Kriterijska varijabla bila je bračno zadovoljstvo, a prediktori su podeljeni u dve grupe, frekvencija obavljanja kućnih poslova (prvi korak) i stav prema rodnim ulogama (drugi korak).

Tabela 3
Statistički pokazatelji regresijskog modela

korak	<i>R</i>	<i>R</i> ²	Prilagođeni <i>R</i> ²	<i>SE</i>	ΔR^2	ΔF	<i>df</i> ₁	<i>df</i> ₂	Δp
1	.155	.024	.016	1.371	.024	3.177	3	401	.024
2	.231	.053	.044	1.352	.030	12.093	1	400	.001

1. korak - rutinski poslovi, povremeni poslovi, briga o deci

2. korak - rutinski poslovi, povremeni poslovi, briga o deci, stav prema rodnim ulogama

Kao što se vidi u Tabeli 3, procenat objašnjene varijanse u prvom koraku je samo 2.4%. Uvođenjem stava prema rodnim ulogama kao prediktora bračnog zadovoljstva procenat varijanse raste na, i dalje niskih, 5.3%. Iako je procenat objašnjene varijanse relativno nizak, treba imati u vidu da su u obzir uzeti samo dve varijable koje mogu biti povezane sa bračnim zadovoljstvom, a koje je mnogo kompleksnija pojava.

U poslednjem koraku su se kao značajni prediktori izdvojili učestalost obavljanja rutinskih poslova i stava prema rodnim ulogama, dokazujući još jednom da osobe koje obavljaju manje rutinskih poslova i koje imaju egalitarnije stavove prema rodnim ulogama, imaju i veći osećaj bračnog zadovoljstva (Tabela 4).

Tabela 4
Prediktori bračnog zadovoljstva – poslednji korak

	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
(konstanta)	8.791	.343		25.661	< .001
Rutinski poslovi	-0.021	.006	-.201	-3.701	< .001
Povremeni poslovi	0.016	.011	.074	1.430	.154
Briga o deci	-0.008	.008	-.052	-0.983	.326
Stav prema rodnim ulogama	-0.254	.073	-.184	-3.477	.001

Diskusija

Gotovo svakog dana možemo čuti kako je brak "kao institucija u krizi", svedoci smo sve većeg broja razvedenih brakova i sve većeg broja ljudi koji odlažu trenutak stupanja u brak ili donose odluku da uopšte ne zasnuju bračnu zajednicu. Upravo su ovako poražavajuće informacije bile motiv za istraživanjem različitih aspekata bračnih relacija, pre svega bračnog zadovoljstva a potom i različitih faktora koji na njega utiču. Cilj istraživanja bio je da se proverí da li je bračno zadovoljstvo povezano sa podelom posla i stavom prema rodnim ulogama kod zaposlenih bračnih partnera. Jedna od osnovnih pretpostavki bila je da partneri dele posao vezan za brigu o deci i održavanje domaćinstva u skladu sa stavovima koje imaju o rodnim ulogama.

Najpre su ispitane polne razlike kada je bračno zadovoljstvo u pitanju. Dobijeni rezultati su u skladu sa prethodnim istraživanjima u kojima se navodi da muškarci izveštavaju o većem bračnom zadovoljstvu (Fowers, 1991, prema Clements et al. 1997; Šakotić-Kurbalija, 2011). Manje zadovoljstvo brakom kod žena može biti posledica veće senzitivnosti i emocionalnosti, te izraženije sposobnosti da percipiraju kvalitet bračne relacije, a samim tim i zadovoljstvo, odnosno nezadovoljstvo koje se javlja povodom toga. Drugo objašnjenje bi moglo da bude znatno veća opterećenost zaposlenih žena brakom naročito u periodu sa malim detetom. Ovaj period tranzicije, kako smo ga nazvali, od strogo tradicionalne podele posla i odgovornosti ka sve egalitarnijim ulogama, stavlja veće izazove pred ženu nego pred muškarca. Ona je ta koja sa jedne strane preuzima sve veću odgovornost kada je plaćeni posao i finansijsko zbrinjavanje porodice upitanju, dok sa druge strane i dalje podnosi najveći teret kada je zbrinjavanje dece i održavanje domaćinstva upitanju.

Radi potpunog razumevanja porodične organizacije u kontekstu obavljanja različitih poslova, empirijski je provereno koliko i koje poslove obavlja žena, a koje muškarac. Rezultati pokazuju da žene obavljaju više rutinskih poslova i više poslova koji se odnose na zbrinjavanje dece, dok muškarci obavljaju više povremenih poslova. Rutinski poslovi su poslovi koji zahtevaju najveći angažman i najviše vremena. To su poslovi kao što je pripremanje hrane, čišćenje stambenog prostora, pranje veša i suđa. Ovo su poslovi koji zahtevaju svakodnevno obavljanje i koji su neophodni za normalno porodično funkcionisanje. Njihovo ispunjavanje najčešće ne donosi nikakvu vrstu zadovoljstva, često ih ukućani i ne primećuju. Povremeni poslovi koje u najvećoj meri obavljaju muškarci podrazumevaju različite povremene aktivnosti, kao što je plaćanje računa, briga o automobilu ili sitne popravke. Ovi poslovi proizvode znatno manje količine stresa i zahtevaju mnogo manje napora za njihovo ispunjavanje u odnosu na poslove koje obavlja žena. Što se tiče brige o deci, ona je i dalje u najvećoj meri dužnost žene. Majke su te koje vode računa o hranjenju dece, njihovom kupanju, oblačenju. Međutim,

ova briga se ne odnosi samo na malu decu, koja su zaista više vezana za svoje majke, ovakav obrazac se nastavlja i kod starije dece, gde su majke te koje češće pomažu deci u školi, odvođe ih i dovode sa različitih slobodnih aktivnosti, odlaze na roditeljske sastanke i slično.

Pored podele posla na bihevioralnom planu interesovalo nas je kakve stavove ljudi imaju prema rodnim ulogama. Rezultati pokazuju da ispitanici imaju umereno egalitarne stavove prema rodnim ulogama, mada, očekivano, žene imaju egalitarnije stavove, što je i u skladu sa drugim istraživanjima (Huston & Geis, 1993; Jugović, 2004; Stevens, Kiger, & Riley, 2001). Dobijene razlike u stavovima prema rodnim ulogama imaju vrlo praktično objašnjenje. Obrazovanje i radni status žene doživljava ogromne promene. Danas žene provode mnogo više vremena na plaćenom poslu i baveći se svojom karijerom nego što su to provodile njihove majke i bake. Da bi porodica nastavila da funkcioniše potrebno je da se posao rasporedi među partnerima. Pošto naš uzorak čine samo porodice u kojima su oba partnera zaposlena, ne treba da čude umereno egalitarni stavovi oba supružnika, kao ni nešto izraženija egalitarnost u stavovima zaposlenih žena. Ono što upada u oči jeste diskrepanca između stava prema rodnim ulogama i aktuelnog ponašanja ispitanika oličenog u svakodnevnoj podeli poslova. Ovu diskrepancu moguće je objasniti na više različitih načina. Postoji mogućnost da je do promene u ovom trenutku došlo na planu stavova, te da je potrebno vreme da bi se ista promena dogodila i na planu ponašanja. Ovo objašnjenje je u skladu sa idejom Hočhilda (Hochschild, 1989) nekoliko puta prezentovanom u ovom radu. Drugo objašnjenje je vezano za socijalno poželjno ponašanje u odgovaranju ispitanika. Sigurno da danas društvo vrši izvesnu dozu pritiska ka ravnopravnosti među polovima, te stoga egalitarne stavove istovremeno možemo smatrati i socijalno poželjnim stavovima. Sa druge strane postoji mogućnost da pritisak nije toliko snažan na planu konkretnih ponašanja koja su korištena u skalama koje mere podelu posla. Suština jeste da iznošenje generalizovanih stavova o rodnim ulogama, provocira socijalno poželjno ponašanje u većoj meri nego što je to slučaj kada govorimo o konkretnim ponašanjima koje osoba obavlja u toku nedelju dana.

U okviru drugog cilja istraživanja želeli smo da proverimo u kojoj meri su pomenute varijable međusobno povezane. Rezultati nisu potvrdili ranija očekivanja. Istraživanje je započeto sa saznanjem da je veći broj porodica kod nas tradicionalno organizovan što potvrđuju neka prethodna istraživanja (Mihić, 2007). Dakle, za očekivati je da usklađenost tradicionalne organizacije na bihevioralnom planu sa tradicionalnim stavovima dovodi do većeg bračnog zadovoljstva. Dobijene značajne korelacije nam govore sasvim suprotno. Osobe sa egalitarnijim stavovima su zadovoljnije brakom a kako osobe sa egalitarnijim stavovima u većoj meri dele kućne poslove sa svojom suprugom, pretpostavljamo da razliku prave egalitarniji muškarci koji svojim bavljenjem kućnim poslovima doprinose boljem odnosu sa njihovim partnerkama, što za posledicu ima veće bračno zadovoljstvo

Na kraju, proveren je model koji bi trebao da objasni vezu između podele posla u kući i stava prema rodnim ulogama, sa jedne strane, i bračnog zadovoljstva, sa druge. Rezultati ukazuju na mali procenat objašnjene varijanse pomoću varijabli koje su se našle u okviru ovog istraživanja. Kao relevantan prediktor pojavljuju se rutinski poslovi i stav prema rodnim ulogama ali su dobijeni efekti ipak manji u odnosu na očekivanja sa kojima je započet ovaj rad. Kao što je i u uvodnom delu navedeno, bračno zadovoljstvo je povezano sa brojnim varijablama, pored podele posla važne varijable su provođenje slobodnog vremena, način iskazivanja ljubavi među partnerima, komunikacija, seksualno zadovoljstvo, tip afektivne veze koju su partneri izgradili, kao i brojne druge varijable koje proizilaze iz ličnosti partnera ali i okoline (Čudina-Obradović i Obradović, 2005). Stoga ne čudi da smo ovim setom varijabli uspeli da objasnimo samo nešto više od 5% ukupne varijanse bračnog zadovoljstva. Takođe, ponovo se vraćajući na činjenicu da su naš uzorak činili samo zaposleni bračni partneri, bitan deo njihovog bračnog zadovoljstva sigurno čini i mera usklađenosti porodične i profesionalne uloge, a u ovom istraživanju je fokus bio samo na porodičnoj ulozi. Ako bismo u obzir uzeli i kompatibilnost ove dve uloge, verovatno bismo mogli i preciznije odrediti prediktore bračnog zadovoljstva.

Zaključak

Pregledom svih rezultata možemo zaključiti da je bračno zadovoljstvo, u određenoj meri, zaista povezano sa podelom posla u domaćinstvu i stavom prema rodnim ulogama. Naročito je važna podela rutinskih poslova koji zahtevaju znatno veći angažman u odnosu na povremene poslove. S druge strane, umereno egalitaran stav prema rodnim ulogama pokazuje da ispitanici smatraju da bi oba partnera trebala da imaju jednaka prava, obaveze i odgovornosti, a da bi roditeljski par trebao zajednički da brine i donosi odluke o vaspitanju svog deteta. Uprkos pomeranju prema jednakosti u domenu stavova, tradicionalna podela poslova je i dalje prisutna na planu ponašanja. Žene obavljaju više rutinskih poslova, kao i poslova vezanih za brigu o deci. Na kraju, od ispitanih varijabli, za bračno zadovoljstvo najznačajnijim su se pokazali egalitarni stavovi ispitanika i ređe obavljanje rutinskih poslova.

Osnovno ograničenje ovog istraživanja jeste u heterogenosti uzorka. Naime, pretpostavljamo da veza između podele posla u kući i stava prema rodnim ulogama, sa jedne strane, i bračnog zadovoljstva, sa druge, nije stabilna i istovetna u svim fazama braka. U kasnijim analizama bilo bi poželjno proveriti da li su ove relacije drugačije u zavisnosti od dužine trajanja braka i faze u kojoj se nalazi porodica. Takođe, jasno je iz malog procenta objašnjene varijanse da su ovo značajni, ali ne previše snažni prediktori bračnog zadovoljstva. Iako naš fokus jeste bio na ovim

varijablama, dodatna istraživanja su neophodna kako bismo do kraja pokušali da rasvetlimo šta sve utiče na naše zadovoljstvo u braku.

Reference

- Bartley, S. J., Blanton, P. W., & Gilliard, J. L. (2005). Husbands and wives in dual-earner marriages: Decision-making, gender role attitudes, division of household labor, and equity. *Marriage & Family Review, 37*, 69-74.
- Bartolac, A., (2010). *Rodne uloge, percepcija pravednosti i zadovoljstvo u vezi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 42*, 155-62.
- Biernat, M., & Wortman, C. B. (1991). Sharing of home responsibilities between professionally-employed women and their husbands. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*, 844-860.
- Bussay, K., & Bandura, A. (2004). Social cognitive theory of gender development and functioning. In A. H. Eagly, A. E. Beall, & R. J. Sternberg (Eds.), *The psychology of gender* (pp. 92-119). New York: The Guilford Press.
- Clements, M. L., Cordova, A. D., Markman, H. J., & Laurenceau, J. P. (1997). *The erosion of marital satisfaction over time and how to prevent it*. In R. J. Sternberg, & M. Hojjat (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 335-355). New York: The Guilford Press.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2005). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Nakladnik.
- Douglas, K., & Blake, W. (2004). Evolutionary approaches to relationships. In H. T. Reis, & C. E. Rusbult (Eds.), *Close relationships* (pp.115-134). New York: Psychology press.
- Fan, C. S., & Lui, H. K. (2004) Extramarital affairs, marital satisfaction, and divorce: evidence from Hong Kong. *Contemporary Economic Policy, 22*(4), 442-452.
- Fowers, B. J, Montel, K. H., & Olson, D. H. (1996). Predicting marital success based on couple types. *Journal of Marital & Family Therapy, 22*(1), 103-111.
- Glenn, N. (1990). Quantitative research of the marriage in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family, 52*, 137-149.

- Hirschberger, G., Srivastava, S., Marsh, P., Pape Cowan, C., & Cowan, P.A. (2009). Attachment, marital satisfaction and divorce during the first fifteen years of parenthood. *Personal Relationships*, 16(3), 401-420.
- Hochschild, A. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. New York: Basic Books.
- Huston, T. L., & Geis, G. (1993). In what ways do gender-related attributes and beliefs affect marriage?. *Journal of Social Issues*, 49, 87-106.
- Jugović, I. (2004). *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Kamenov, Ž., Jelić, M. i Jugović, I. (2009). *Skala stavova prema rodnim ulogama - ATGR*. Neobjavljeni rad.
- Kamenov, Ž., Jelić, M., Tadinac, M., and Hromatko, I. (2007). Quality and stability of the relationship as a function of distribution of house work, financial investments, and decision making between partners. In V. Čubela-Adorić (Ed.), *15th Psychology Days in Zadar: Book of Selected Proceedings* (pp. 133-151). Zadar: University of Zadar.
- Kelley, E. L., & Conley, J. J. (1987). Personality and compatibility: A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 27-40.
- Kocić, S., Milić, Č., Radovanović, S. i Gajović G. (2008). Zaključeni i razvedeni brakovi na teritoriji Srbije u periodu od 1950 do 2005. god. *Medicinski časopis*, 42(1), 39-43.
- Lennon, M. C., & Rosenfield, S. (1994). Relative fairness and the division of housework: the importance of options. *The American Journal of Sociology*, 100, 506-531.
- Levinger, G. (1982). A social exchange view on the dissolution of pair relationships. In I. F. Nye (Ed.), *Family relationships, rewards and costs* (pp. 97-122). Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Mihić, I. (2007). Karakteristike i funkcionalnost bračnih odnosa u porodicama različitog materijalnog stanja. U M. Zotović (Ur.), *Porodice u Vojvodini: Karakteristike i funkcionalnost* (str. 80-99). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 141-151.

- Nye, I. F. (1979). Choice, exchange, and the family. In W. R. Burr, R. Hill, I. F. Nye, & I. L. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family (Vol.2)* (pp. 1-41). New York: The Free Press.
- Rogers, S. J., & Amato, P. R. (2000). Have changes in gender relations affected marital quality? *Social Forces*, 79, 731-753.
- Rubin, J. Z., Provenzano, F. J., & Luria, Z. (1974). The eye of the beholder: Parents' views on sex of newborns. *American Journal of Orthopsychiatry*, 44, 512-519.
- Spanier, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Stevens, D., Kiger, G., & Riley, P. J. (2001). Working hard and hardly working: Domestic labor and marital satisfaction among dual-earner couples. *Journal of Marriage & The Family*, 63(2), 514-526.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2011). *Karakteristike bračnog odnosa i traženje psihološke pomoći*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Trost, J. (1985). Abandon adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 1072-1073.
- Wilcox, W. B., & Nock, S. L. (2006). What's love got to do with it? Equality, equity, commitment and women's marital quality. *Social Forces*, 84(3), 1321-1345.

**Vladimir Mihić and
Bojana Filipović**

Department of
Psychology,
Faculty of Philosophy,
University of Novi Sad

RELATION BETWEEN DIVISION OF HOUSEHOLD LABOR AND ATTITUDES TOWARD GENDER ROLES WITH MARITAL SATISFACTION IN DUAL-EARNER FAMILIES

The paper deals with the correlates of the marital satisfaction in the context of division of household labor. We examined differences in marital satisfaction depending on the division of household labor and attitudes toward gender roles. The sample consisted of 223 couples from dual-earner families. Marital satisfaction has been measured on a nine-point scale, while division of household labor has been determined by the Division of household labor scale consisted of three subscales-routine tasks, periodic tasks and tasks related to children. Attitudes toward gender roles has been measured by the ATGR scale designed in Croatia.

The results show higher marital satisfaction in men, as well as traditional division of household labor (women do more routine tasks and tasks related to children, while men do more periodic tasks). However, attitudes toward gender roles tend to be more egalitarian than traditional, especially in women. Finally, marital satisfaction was significantly correlated with egalitarian attitudes and less routine work.

Keywords: marital satisfaction, division of household labor, attitudes toward gender roles